

obenem zavedoma spremembi v razdelitvi narodnega dohodka. Če pa država v svoji industrijski razpečevalni politiki ne prihaja »na svoj račun«, tedaj ima država, ker sta država in gospodarstvo v USSR v bistvu eno in isto, »izvrstno« kompenzacijsko sredstvo v obliki davčnega vijaka, ki ga je še pred kratkim mogla poljubno navijati in tudi navijala pri individualističnem kmetijstvu. Posledice, ki nastajajo iz tega za presojo bilančnih vrednosti, leže na dlani. Bilančne vrednosti niso nobene vrednosti v strogem pomenu besede, ker niso izračunane po kakem sistemu. Načelo menjalne vrednosti ne funkcijonira. Kako drugo še ni stopilo na njegovo mesto. Nihče ne ve, kaj se bo godilo v tem oziru v bodoče. Načrtov za to, da se denar nadomesti s kako vrsto delovnega denarja in da se dobrine cenijo po več ali manj diferenciranem delu, ne manjka. S tem problemom so se bavili že starejši socijalisti Owen, Proudhon, Rodbertus in dr. V USSR so podali glede tega svoje ideje znani komunistični nacionalni ekonomski strojniki kakor Strumilcin in Čajanov. Toda ta dela niso imela doslej še vpliva na gospodarsko računsko prakso. Zato so bilančne vrednosti slej ko prej zgolj računске količine« (str. 81).

S takimi »računskimi količinami« je možno v mejah oblastno določenih cen produkcijskih sredstev in gotovih izdelkov kontrolirati, ali krijejo poedini obrati produkcijske stroške. Vendar pa ne predstavljajo te samovoljne »računске količine« nobenega pravega pripomočka za doseglo največje racionalnosti celokupnega sovjetskega gospodarstva, t. j. največje, pri podanih naravnih in delavnih močeh dosegljive zadovoljitve potreb prebivalstva.

Aleksander Bilimovič.

Pozabljeno vprašanje.

Pri obravnavanju takozvanih slovenskih problemov, pa naj bo to na kateremkoli torišču, ima vsak avtor pred očmi in upošteva pretežno le osrednje slovensko ozemlje, predvsem ono bivše Kranjske. To opažamo prav povsod, začenši pri lingvistikah pa tja do socijološke in historične literature. Pri tem se vidi, da se obravnavajo vsa ta vprašanja kot splošno slovenska, dasi so v resnici samo pokrajinskega značaja in je zato tako gledanje problemov v njihovi širini odločno nekritično, dasi so izsledki sami na sebi morda popolnoma točni.

Vse premalo se upošteva, da tiči slovenski narod po svoji geografski legi na sečišču severa in juga, vzhoda in zahoda, da so segali preko našega narodnega ozemlja vsi mogoči kulturni, verski, gospodarski in kot posledica vsega tega tudi pravni vplivi. Do konca svetovne vojne smo bili morda vprav zaradi nesrečne zemljepisne lege Slovenci razbiti na štiri upravna ozemlja, katerih meje so bile zarisane že globoko v zgodovini. To pa je povzročalo

kot nujno posledico to, da smo se Slovenci v teh različnih pokrajinah tudi v marsičem različno razvijali in da nas je družil pravzaprav le jezik. Šele Jugoslavija je Slovence, ki so ji pripadli, združila vsaj v okviru te države v enotno ozemlje, s čemer je bila podana osnova za nadaljnji razvoj vseh Slovencev v isti smeri. Vkljub temu pa je bilo teh sedemnajst let mnogo prekratka doba, da bi mogla zabrisati vse posebnosti in tipičnosti ter razlike, ki obstoje v življenju osrednjih in takozvanih teritornih Slovencev, zlasti severnega dela Štajercev, posebno Dravskega polja, Haloz in Slovenskih goric. Razmere so tod tako izrazito svojstvene in se razlikujejo povsem od razmer po drugih slovenskih pokrajinah, da naravnost začudujejo in pomenjajo pravo odkritje za človeka, ki je vaju meriti vsa slovenska vprašanja z ozkega stališča osrednjih Slovencev. Zaradi tega pa niso te svojstvene razmere prav nič manj »slovenske«: saj zadevajo v prvi vrsti avtohtonega slovenskega kmeta in slovenskega kmetijskega proletarca, zlasti viničarja in oferja. Sedanji življenjski položaj prebivalcev tega ozemlja je oblikovala zgodovina dolga stoletja, ko so bili štajerski fevdalci in veliki samostani neomejeni gospodarji zemlje in ljudi. Ta fevdalna razmerja so trajala skoro do konca svetovne vojne, svojo juridično lastnino na zemlji pa so njeni bivši gospodarji ohranili še danes.

V tem oziru se torej že kaže različnost življenjskih pogojev v severni Štajerski od onih v drugih slovenskih pokrajinah. V najširšem smislu je to ozemlje etnografsko zelo malo raziskano. Niti sedanje življenjske razmere niso izčrpno opisane, zgodovinski podatki so vsebovani le v raztresenih monografijah, običajno pravo je sploh neraziskano itd., čeprav je tu odprto polje za sistematično delo socijologa v najširšem smislu, od nacionalnega zgodovinarja pa vse do praktičnega jurista.

Slovensko kmetско prebivalstvo omenjenih štajerskih okolišev so ali kmetje, ki so lastniki zemlje in jo sami obdelujejo, ali pa izraziti kmetски proletarijat brez zemlje, to so viničarji in oferji. Medtem ko se kmetje, posestniki po svojem socialnem, gospodarskem in pravnem položaju ne razlikujejo bistveno od svojih stanovskih sovrstnikov drugod po Sloveniji ali celo v vseh alpskih deželah, so viničarji in oferji posebna izrazitost štajerskih vinorodnih krajev in zaslužijo vso pozornost. Ne le, ker živijo v najbednejših razmerah in ker jih je obča državna socialno-zaščitna zakonodaja kratkomalo prezrla, ampak še predvsem zaradi svojega posebnega pravnega položaja. Tako viničarji kakor oferji so poljedelski delavci brez lastne zemlje, ki žive še v kolonatsnem razmerju do gospodarja vinogradnika oziroma zemljiškega posestnika. Razlika med obojimi je ta, da so viničarji kvalificirani vinogradniški delavci, medtem ko so oferji poljski delavci na drugi poljedelski zemlji in brez kvalifikacije. V splošnem pa se odnosi in pravna razmerja obojih do svojih gospodarjev vsaj po običajnem pravu ne razlikujejo. S pozitivnimi normami je le deloma in še to pretežno socialno-zaščitno urejen samo pravni položaj viničarjev, ne pa tudi oferjev.

verjetno iz razloga, ker je viničarjev mnogo več, po približni cenitvi okoli 24.000.

Socijalni in tudi pravni položaj tega dela Slovencev je v naši socijalni književnosti ter v naši pravni teoriji popolnoma pozabljeno vprašanje, dasi je s tem tem ljudem storjena velika in nezaslužena krivica. Tudi naša pravna praksa se s temi problemi vse premalo bavi in podreja vsa ta razmerja, dasi so izrazito svojepravnega značaja, kratkomalo določbam občnega državlanskega prava. S tem je potrjena uvodna ugotovitev, da je vsa pozornost posvečena preveč osrednjemu slovenskemu ozemlju, kjer se na drobno razpravljajo še tako majhni problemi, medtem ko se vprašanja oddaljenezjih pokrajin, čeprav živo režejo, zanemarjajo mnogo preveč.

Če se hočemo omejiti samo na ugotavljanje teh problemov s pravnega stališča, se odpira tu široko polje za raziskovanje pravno zgodovinskih komponent, ki so dovedle do današnjega stanja, za sistematičen pregled pozitivne zakonodaje, in končno, kar se mi zdi najbolj važno, za ugotovitev veljavnega običajnega prava. To običajno pravo je v krogih praktičnih juristov, tudi onih, ki vrše svojo prakso na tem ozemlju, premalo znano, dasi je edino merodajno za pravilno presojo. Praksa se na to običajno pravo več ali manj ne ozira in uporablja nepravilno le preveč pogosto občno državlansko pravo. Glede na dejstvo, da gre pri teh kolonatih razmerjih za izrazito svojepraven značaj, ni mogoče uporabljati zlasti določb o službeni pogodbi.

Štajerskim vinorodnim krajem dajejo viničarji popolnoma drugačen značaj, kakor ga imajo drugi vinorodni kraji na Slovenskem. Kar je n. pr. na Dolenjskem pravilo, da je namreč posamezni kmet lastnik vinograda in da ga sam tudi obdeluje, je to v štajerskih goricah skoro izjema. Štajerski lastniki vinogradov so v velikem odstotku meščani iz Maribora, Ptuja in Gradca ali pa veliki avstrijski samostani, zlasti admontski. V manjšem delu so lastniki vinogradov podeželski večji posestniki, ki pa imajo tudi svoje viničarje in šele v zadnji vrsti imamo male posestnike, ki okopavajo sami svoje vinograde. Ista slika se kaže tudi z obratne strani, ako poudarjamo ponovno izredno visoko število viničarjev, ki jih je kakor omenjeno okoli 24.000. Točni statistični podatki o posestnih razmerah niso znani in tvorijo tudi sami zase važno poglavje, ki bi ga bilo treba čimprej načeti.

Položaj viničarjev je uredila štajerska deželna vlada že z deželnim zakonom z dne 2. maja 1886 d. z. št. 26 in z dne 1. junija 1898 d. z. št. 51. (Manzova izdaja noveliranega o. d. z. omenja ta zakon kot posebno zakonito ureditev službenih pogodb.) Te določbe so veljale vse do leta 1928, ko je pretežno socijalno zaščitne norme glede viničarjev vzakonila bivša mariborska oblastna skupščina z uredbo o viničarskem redu (kratko imenovana viničarski red), ki jo je izdala dne 20. julija 1928 na podstavi člena 64 zakona o oblastni in sreski samoupravi v zvezi z zakonitim posestvom čl. 362 fin. zak. za leto 1928-29. Viničarski red derogira

izrečno po štajerski deželni vladi izdane zakonite določbe in predstavlja tako sedaj edini pozitivni pravni vir za presojo viničarskega pravnega položaja. Kakor že poudarjeno, ima viničarski red izrazito socialno zaščitno tendenco, ki pa tudi ni popolna, ker ni n. pr. določb o zavarovanju, na drugi strani pa vsebuje tudi privatnopravne določbe, toda le v zgoščeni obliki, tako da je v mnogočem še vedno prepuščeno običajnemu pravu, na katerega se sicer viničarski red tudi izrečno sklicuje.

Glede offerjev ni pozitivnih zakonitih določb, njihovo običajno pravo je pa še mnogo manj znano kakor viničarsko. Tudi javno-pravno so offerji še na slabšem, ker imajo viničarji n. pr. svojo strokovno organizacijo za zaščito svojih interesov, nadalje viničarske komisije v spornih vprašanjih glede službenega razmerja, medtem ko so offerji popolnoma nezaščiteni.

Namen teh vstic nikakor ni bil, da bi podali obsežnejšo pravno sliko zlasti viničarskih razmerij, ampak le opozoriti na problematiko tega po krivici pozabljenega vprašanja. Vsekakor je potrebno, da se tudi v naši, zlasti pravni literaturi, prične to vprašanje vsestransko in sistematično obdelovati, ne samo da se ohrani kot neka zanimivost v njej, ampak tudi da se spoznajo globlji in končni vzroki težkega socialnega položaja tega dela Slovencev.

Dr. Stojan Pretnar.

Književna poročila.

Dr. Lapajne Stanko: Contribution à une Union slave de Droit international privé en matière de contrats.

Pod tem naslovom je izšla v zadnji številki za l. 1934 pariške Nouvelle Critique Revue de Droit international in sedaj tudi v posebnem odtisku 24 strani obsegajoča razprava univ. prof. dr. Lapajne. Predmet razprave je eden najtrših orehov s področja mednarodnega zasebnega prava, namreč kolizijske norme, ki naj odmejujejo pri sklepanju mednarodnih pogodb kolidujoče pravne rede. N. pr. kadar skleneta pogodbo državljana raznih držav, ali državljana iste države, pa ne v svoji domovini, ampak izven nje, in si nasprotujejo pravni redi v določbi, glede katere nastane spor med njima. Dasi se sklepajo take pogodbe uro za uro v tisoč primerih, se internacionalisti niso do danes zedinili na merodajni pravni red. Težave so tolikšne, da so zaenkrat resignirali, odkriti iskano kolizijsko normo za vse v mednarodnem pravnem prometu možne pogodbene tipe in da se omejujejo, jo dognati za najbolj praktično kupoprodajno pogodbo (gl. delo strokovnih kongresov na Dunaju l. 1926, v Lozani l. 1927, v Haagu l. 1928). A tudi glede te še ni zadovoljivega uspeha, tako da pride ponovno na spored sedme haaške konference za mednarodno zasebno pravo. Z iskano kolizijsko normo se bodo morali baviti tudi slovanski internacionalisti, ki so l. 1933 v Bratislavi sklenili, da predlože II. kongresu pravnikov slovanskih držav (l. 1936) načrt popolnega kodeksa za vse slovanske države enotnih kolizijskih norm. Prof. Lapajne je član redakcijske komisije in skuša v navzočni razpravi, z nekaj izvirnimi mislimi pripomoči k rešitvi,